

Gospodarske skušnje.

* Koliko vrednosti ima drevesno listje za živinsko klajo? — Po preiskavah, ki so zapisane v časniku „Chem. Ackersmann“, ima listje (v 100 delih svoje teže) organskih redilnih stvari toliko v sebi: jelša črna (Schwarzerle) 82 delov, hrast 82, leska (Hasel) 80, gaber (Weissbuche) 79, javor 79, breza 78, jesen (Esche) 77, topol ali jagnjed (Aspe) 76, lipovec ali hostna lipa (Winterlinde) 76, jerebika (Eberesche) 76, akacija 76, zgodnja lipa (Sommerlinde) 75, mačkovec (Salweide) 75, brst (Ulme) 73, bukev (Rothbuche) 72, bela jelša (Weisserle) 70, — senó, na travnicah navadnih pokošeno, pa ima le nekoliko čez 59 redilnih delov. — Proteina imajo 14 odstotkov (percentov) v sebi: bela jelša, lipovec, javor, leska, hrast, zgodnja lipa, — od 13 do 11 odstotkov proteina imajo: akacija, mačkovec, brst, jerebika in jesen, — 11 odstotkov ga imajo: breza, bukva, topol, črna jelša, gaber. Listje, ki ima v sebi 14 odstotkov proteina, se tedaj vrstuje zastran redilnih delov dobri otavi in detelji. Kolikor bolj zgođe, tedaj že majnika meseca, se vzame listje, tem več redilnih delov ima v sebi. — Iz tega se vidi, da večji del listja je za živinsko klajo več vredno kakor dobro senó, ker ima več tehni, redilnih delov v sebi. To pa naj je nauk gospodarjem, da po listji — kot dobro živinsko klajo — najbolj segajo kakor dozda. Vse listje pa prekosí še murbovo listje. Se vé, da to in uno ne sme biti staro, velo, suho, ker tako je izgubilo svojo redilno moč, in je le za steljo živini in gnojilo gozdom.

Državno-pravne stvari.

Poglejmo nazaj, da pridemo naprej!

Delovanje, da Avstrija zopet pride do ustavnega življenja, začelo se bode kmalu in mora se začeti. Po kateri poti pride do tega cilja in konca, nasvetov imamo menda dosti in tudi programov na kupe; al gotovega nič. Edino gotovo je to: začeti se mora enkrat porazumljenje avstrijskih narodov „na prosti poti“; ves svet že radovedno gleda, kako in kaj bode, ker se vé, da gré za obstanek Avstrije in za svobodo narodov, ki živijo v Avstrii.

Ustavni Avstrii mora veljati sledeče pravilo, ki ne potrebuje nobenega dokazovanja na drobno: cesarstvo se more stalno vzdržati le v svobodi in s svobodo narodov, narodi pa morejo osebno svojo svobodo zavarovati le v tej državni združbi. Iz tega pa sledí za politiko avstrijske vlade in avstrijskih narodov ta-le ostra zapoved: Vlada mora vsem narodom svobodo dovoliti, da obdrži državo; narodi pa vsi morajo o tem, ko se potegujejo za svobodo, obstanek države spoštovati.

Dvakrat že je s cesarskega prestola ustavna svoboda bila oklicana narodom, prvokrat leta 1848. in drugokrat leta 1861. Zakaj je svobodna ta ustava že dvakrat spodletela? Večkrat smo že rekli, da zato, ker edinosti ni bilo med narodi. Zdaj pa, ko se ima pričeti novo ustavno delovanje, zdaj moramo jasnejši odgovor dati. Ta odgovor se glasi: Prenapeta ogerska enostranost (separatizem) je svobodno ustanovljenje cesarstva našega podrla.

Ko je leta 1848 cesar Ferdinand I. ustavo (konstitucijo) podelil Avstrii, navdušena radost je kraljevala po vseh deželah cesarstva; narod je bil brat narodu. Ako bi se bila ta srčna čutja pokazala v djanji, da bi bili vsi narodi vkup stopili in si skupno ustavo dali, bogme! nobena sila svetá ne bi bila več narodom vzela svobode. Al bratinstvo, katero so voditelji Ogrov lahko-

vernim Dunajčanom pridigovali, se je kmalu glasilo tako-le: „Delajte unkraj Litave, kar vam drago; mi delamo takraj Litave, kar je nam drago.“ Ogrom ni bilo cesarstvo skupna država; gledali so le na svojo deželo in jo tako osnovali, da zveza z Avstrijo je le na videz bila. In kaj je prišlo iz tega? Najpoprej je národno gospodstvo magjarsko v ogerskih deželah samih vnelo strašen boj — med različnimi národi, ki se niso hotli podvreči magjarski sili, in potem se je magjarstvo vzdignilo na upor cesarstvu. Al v tem boji zmagalo je rakovstvo (reakcija), svoboda je zamrla, in reklo se je: svobodna (ustavna) Avstrija ni mogoča! Zraven ločilnega (separatističnega) ustanovljanja ogerske dežele je bilo vse ustavno delovanje takraj Litave prazno delo. Temu dokaz je ustava meseca aprila pod ministerstvom Pillersdorfovim, ki se je udala magjarskim zahtevam in je hotla cesarstvo razcepiti na dve popolnoma ločeni polovici. Tako je tudi delo ustavodajalnega državnega zbora na Dunaji in Kromerizu gledé na skupno državo že izprva bilo prazno. Ta državni zbor je namestoval le polovico cesarstva, le to polovico je hotel ustanoviti; zveza z Oggersko je bila veša, in Ogri bi tudi ne bili sprejeli kromeriške osnove. Tudi oktroana ustava od leta 1849. je bila le za nemško-slovanske dežele dana, Ogrom je bila namenjena druga ustava. Tedaj tudi ta ustava bila bi ustvarila strog dvalizem, to je, razpad države v dve državi.

Leta 1861. je cesar Franc Jožef dal skupno državno ustavo. Da je mogoče na tej podlagi zidati poslopje prave ustavne svobode, ako bi se bili vsi narodi postavili na to pravno stalo, kdo more to tajiti? Al Schmerlingov februarski patent je več dal državi kakor državi gré, posamnim deželam pa premalo in najvažnejše dežele avstrijske so se uprle tej ustavi. Po večletnem poskušnji se je pokazalo, da ni mogoče izpeljati ustave februarske; cesar je to videl in ustavil ta statut in po manifestu septembra lanskega leta pot odprl svobodnemu porazumljenju. Al Ogri so ostali trmasto na stališču od l. 1848, in nasledek tega upora je isti kakor l. 1848: nemagjarski narodi se namreč ustavljajo temu, da bi se Ogri ločili od skupne ustave. Vendar silnega boja, ako Bog dá, zdaj ne bode. Cesar sicer priznava postavnost ogerskega zakona od 1848. leta, al on zahteva, da se ustavno prenaredí ta zakon tako, kakor zahteva obstanek države. Le po tej poti je porazumljenje mogoče. Narodi takraj Litave želijo mirne sprave in nočejo sile delati Ogrom; al tudi se ne bojo dali siliti po Ogrih in si od njih nič oktroati dali. Pragmatična sankcija ni privilegija ogerska; ona je skupno blago vseh narodov avstrijskih, kajti ona zagotavlja vsem neločljivo zvezo in skupno vladno državno.

Ogri so odgovorni za to, da se svobodna ustava izvrši v Avstrii. Naj nikar ne pozabijo te velike odgovornosti. Svét bo sodil!

Tako piše „Reform.“ Ker razjasnuje na zgodovinski poti, kaj je treba, da dosežemo stanovitno in svobodno ustavo, zato smo ta sestavek prepisali tudi v naš list.

Ozir v pretekle čase.

Sedemletna vojska s Prusi. *)

Zastonj je bilo dvojno bojevanje, zastonj preliti potoki krvi: Slezija je in ostane zgubljena! Ta

*) Že od leta 1850. leži ta rokopis med rokopisi našega lista. Al kdo se je pred letošnjim letom brigal za Prusa (Prajza)? Ni bilo tedaj po prej času primerno, da bi bili natisnili ta rokopis učenega našega zgodovinarja gospoda J. Trdine. Dandanes, žalibog, pa Prusa po nesrečni sedemdnedni vojski le preveč poznamo! Kaj je počenjal že pred 100 leti v sedemletni vojski, to nam kažejo pričujoče zgodovinske črtice.